

EDIN VELETOVAC*

Problem interregnuma u hronologiji salonitanskih biskupa (480–493. god.)

Apstrakt

Proučavanje hronologije u skoro svim crkvenim historijama jedan je od osnovnih problema s kojim se susreću historičari. Na ovom mjestu bit će riječi o problemu tzv. interregnuma u salonitanskoj crkvi, a koji je nastupio u periodu između 480–493. godine. U radu će se predstaviti kontekst događaja koji su prethodili ovom periodu, te analizirati izvorna građa koja nudi šture informacije o tzv. interregnumu. Na osnovu analize izvora cilj je da se pruži uvid i iznese sud da li je zaista postojao hijatus u salonitanskoj crkvi koji je trajao punih trinaest godina.

Ključne riječi: kasna antika, rano kršćanstvo, kasnoantička Dalmacija, salonitanski biskupi, Glicerije, Honorije Stariji, Julije Nepot

Abstract

Studying chronology in almost all ecclesiastical histories is one of the fundamental problems encountered by historians. Here, we address the issue of the so-called interregnum in the church of Salona that happened between AD 480 and AD 493. The paper will present the context of events that took place before this period and analyze source materials that offer little information about the so-called interregnum. The objective of the source analysis is to offer insight and an answer to the question of whether there was a hiatus in the church of Salona that lasted for a full thirteen years.

Keywords: Late Antiquity, early Christianity, Dalmatia in Late Antiquity, bishops of Salona, Glycerius, Honorius Senior, Julius Nepos

* Edin Veletovac, JU Muzej Sarajeva, Josipa Štadlera 32, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, e-mail adresa: edinveletovac.muzejsarajeva@gmail.com

Uvod

Pored brojnih pitanja koja su i danas još uvijek aktualna i nedovoljno razjašnjena, a tiču se crkvene organizacije u kasnoantičkoj Dalmaciji, spada i problem hronologije salonitanskih biskupa. U ovom slučaju, radi se konkretno o samo jednom periodu, i to od 480. do 493. godine, za koji u pojedinim katalozima solinskih biskupa piše da je tokom tih godina mjesto na biskupskoj stolici u Saloni bilo upražnjeno. Dodatne informacije o ovakvom stanju ne postoje, pa je opravdano sumnjati u istinitost ovih navoda. Još je Frane Bulić prije više od jednog stoljeća ispravno konstatovao da se dotični katalozi trebaju kategorizirati u izvore drugog reda.¹ Međutim, prema podacima iz ovih spisa ne treba biti isključiv i u potpunosti ih odbaciti, već pažljivom i detaljnom analizom, te uz korištenje drugih relevantnih onovremenih izvora raščlaniti historijsku istinu od korumpiranog materijala. Da bi se ponudilo tačno rješenje ovog problema, bit će potrebno odgovoriti na dva ključna pitanja:

- Na osnovu čega katalozi tvrde da se Glicerije na biskupskoj stolici u Saloni nalazio do 480. godine?
- Da li se Glicerije na toj funkciji zaista nalazio do navedene godine?

Da bi se do ovih odgovora došlo, morat će se rekonstruisati čitav slijed događaja, počevši od samog Glicerijeve zaređivanja za biskupa pa sve do posljednje informacije koju izvori o njemu pružaju, unutar kojih će se pokušati dati rješenje na više manjih podpitanja neophodnih za stvaranje konačnog zaključka.

Problem interregnuma

Prije svega, potrebno je vratiti se na 474. godinu u kojoj se Glicerije (Glycerius), budući biskup grada Salone, još uvijek nalazio na poziciji cara Zapadnog Rimskog Carstva. Glicerija je 473. godine na prijesto postavio patricij Gundobad, nasljednik Ricimera,² ali njega kao legalnog vladara nikada nije priznao car iz Konstantinopolisa, već ga je smatrao uzurpatorom. Iz toga razloga, istočnorimski vladar Lav I (*Flavius Valerius Leo Augustus*, 457–474. god.) odlučuje da za novog cara na Zapadu postavi Julija Nepota (*Julius Nepos*), dotadašnjeg namjesnika provincije Dalmacije.³ Međutim, zbog Lavove smrti koja se dogodila

¹ Bulić, Bervaldi 1912, 7–8.

² *Ioann. Ant.* 232. 2; *Paul. Dia. Hist. Rom.* XV, V.

³ Više o slijedu tih događaja: MacGeorge 2002, 272–273.

18. 1. 474. godine,⁴ ostvarenje već unaprijed zacrtanog plana je došlo u ruke njegovih nasljednika, maloljetnog Lava II (*Flavius Leo Iunior Augustus*, 474. godina) i njegovog oca Zenona (*Flavius Zeno Augustus*, 474–475. god. i 476–491. god.). Nekoliko mjeseci poslije, Julije Nepot je sa vojskom ušao u grad Rim, te 19.⁵ ili 24.⁶ juna u zavisnosti od izvora, proglašen za novog augusta na Zapadu.

Prilikom Nepotovog dolaska u Italiju, Glicerije mu nije pružio nikakav otpor i kompletan događaj se odigrao poprilično brzo.⁷ Prije nego što je proglašen za novog vladara, Nepot je tadašnjeg cara uhvatio i svrgnuo u Portu, luci grada Rima, te ga po automatizmu zaredio za biskupa grada Salone.⁸ Iako je nemoguće odrediti tačan datum proglašenja Glicerija za biskupa, može se konstatovati da se takvo što sasvim sigurno dogodilo prije jednog od dva navedena datuma na koja je Nepot proklamiran za cara u Rimu. Da je takav slučaj zaista i bio nedvosmislen, govore izvori koji nude podatke o ta dva događaja. Ubjedljiva većina autora koji o tome pišu, kao prvi događaj navode da je Nepot svrgnuo Glicerija i zaredio ga za biskupa u Portu, a da je tek onda u Rimu proglašen za augusta. Prvenstveno to vrijedi za *Continuatio Hauniensis Prosperi* (*Auctarii Hauniensis ordo posterior*) i *Fasti Vindobonenses priores* koji pružaju konkretne datume Nepotovog uzdizanja na prijestolje.⁹ Ivan iz Antiohije govori istim redoslijedom i mada ne nudi koncizne podatke kao prethodno navedene hronike, njegov izvještaj je bitan zbog nešto opširnijeg karaktera i sa detaljnijim uvidom u hronologiju Nepotovog sticanja titula. Prema njemu, Nepot je Konstantinopolis napustio kao vojskovođa i tek nakon što je bez sukoba savladao Glicerija i

⁴ Martindale 1980, 664.

⁵ *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 474, 4. (*Auct. Haun. ordo post.*): *Nepos patricius in Portu urbis Romae imperii iura suscepit XIII k. Iul.*

⁶ *Fasti Vindob. prior.* 474: *hic consul. de imperio Glicerius in Portu urbis Romae. eo anno levatus est. d. n. Iulius Nepos VIII kald. Iulias.*

⁷ Problemom dolaska Julija Nepota na vlast u Italiji i rekonstrukcijom događaja od samog trenutka izabiranja za savladara na Zapadu od strane Lava I, pa sve do konačnog stupanja na prijestolje u Rimu u junu mjesecu 474. godine bavilo se direktno ili indirektno više autora. Vidjeti: Stein, 1928, 584; Enßlin, s. v. *Nepos*, u: PWRE XVI 2, 1935, 2505–2511; Demandt, s. v. *Magister militum*, u: PWRE suppl. XII, 1970, 677–679; Nikolanci 1985, 14–15; Posavec 2007, 39–41.

⁸ *Lat. imperatorum Romanorum*, 423, 15; *Malchus*, 20–25. u: *Photius, Bibl. Cod.* 78; *Iord. Get.* XLV, 239; *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 474, 3. (*Auct. Haun. ordo post.*); *Fasti Vindob. prior.* 474; *Ioann. Ant.* 232. 2; *Marc. Com. Chron.* 474, 2; *Anon. Vales. pars posterior*, 7. 36; *Iord. Rom.* 338; *Paul. Dia. Hist. Rom.* XV, V; *Evagr. H. E.* II, 16; *Thom. arch. Hist. Salon.* 22. (Za Tomu Arhiđakona treba napomenuti da prilikom opisa ovih događaja miješa Lava Mlađeg sa Julijem Nepotom, iako naprimjer iznosi tačnu informaciju da je potonji bio oženjen nećakinjom cara Lava I.)

⁹ *Continuatio Hauniensis Prosperi* 474, 3–4. (*Auct. Haun. ordo post.*); *Fasti Vindob. prior.* 474.

oduzeo mu carske ovlasti te ga zaredio za biskupa Salone, priznat je za novog cara u Rimu.¹⁰ O tim događajima na sličan način piše i *comes Marcellin*, s tim da iznosi i određene privatne podatke o Nepotu. Tako, kaže da je Nepot – sin sestree umrlog patricija Marcelina – prvo svrgnuo Glicerija sa vlasti u Rimu, a onda ga u Portu zaredio za biskupa Salone,¹¹ dok je na carski prijesto uzdignut tek nakon izvršenja tog čina, o čemu direktno govori u narednim rečenicama.¹² Sa prethodnim izvještajima se potpuno podudara i hronologija događaja opisanih kod Valezijevog Anonima (*Anonymi Valesiani*),¹³ Malha (*Malchus*),¹⁴ te Popisa rimskih careva (*Laterculi imperatorum Romanorum*)¹⁵, dok se isto može tvrditi za Jordanesa (*Iordanes*) i Pavla Đakona (*Paulus Diaconus*) s time da ni jedan ni drugi eksplicitno ne navode da je Nepot odmah poslije zaredivanja Glicerija postao novim augustom, mada se iz narednih rečenica kada govore o odnosu Nepota i Eurika to može jasno zaključiti.¹⁶

Za razliku od navedenih djela, samo se jedan u svome izvještaju u manjoj mjeri razlikuje od ostalih. Na osnovu Jordanesovog drugog rada *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*, danas poznatijem pod imenom *Romana*, može se vidjeti da je Nepot još u Raveni prije negto što je uhvatio Glicerija prisvojio vlast, što je podatak koji se ne može pronaći ni kod jednog drugog izvora.¹⁷ Međutim, Jordanes kada govori o ovom događaju jasno pokazuje da je Nepot tada proglašen samo za cezara i da je noseći tu titulu svrgnuo Glicerija te ga zaredio za biskupa. Komparirajući ove navode sa informacijama koje nude ostali autori, može se zaključiti da je Nepot tek nakon izvršenja ovog čina proklamiran za novog legitimnog augusta Zapadnog Rimskog Carstva, čime se na kraju dolazi do saglasnosti u hronologiji koju pružaju druga djela.

Prihvatajući jedan od dva datuma (19. ili 24. juni 474. godine) o Nepotovom uzdizanju na mjesto augusta za relevantne, a koji se nalaze u Kasnijem haunijskom nastavku Prospera, kao i Ranijem kalendaru iz Vindobone, te utvrđivanjem da su se događaji sa Glicerijem odvili prije ovog čina, može se sa sigurnošću

¹⁰ *Ioann. Ant.* 232. 2.

¹¹ *Marc. Com. Chron.* 474, 2: *Glycerius Caesar Romae imperium tenens a Nepote Marcellini quondam patricii sororis filio imperio expulsus in Portu urbis Romae ex Caesare episcopus ordinatus est et obiit.*

¹² *Marc. Com. Chron.* 475, 2: *Nepos qui Glycerium regno pepulerat, Romae elevatus est imperator.*

¹³ *Anon. Vales. pars posterior*, 7. 36.

¹⁴ *Malchus*, 20–25. u: *Photius, Bibl. Cod.* 78.

¹⁵ *Lat. imperatorum Romanorum*, 423, 15.

¹⁶ *Paul. Diacon. Hist. Rom.* XV, V; *Iord. Get.* XLV, 239–241.

¹⁷ *Iord. Rom.* 338.

konstatovati da je Salona novog biskupa dobila najvjerojatnije početkom mjeseca juna, najranije krajem maja 474. godine. Što se tiče te godine i dolaska Glicerija na mjesto salonitanskog biskupa, ovdje bi se trebala istaći još jedna stvar. Ona se tiče biskupskog mjesta u Saloni prije 474. godine, s obzirom na to da je Bulić, a s njim se načelno složio i Ivanišević, izvršio promjenu u Farlatijevom popisu crkvenih poglavara ovog grada, stavljajući Justinovo biskupovanje između cca. 460. i cca. 474 godine.¹⁸ Kako je Nepot zaredio Glicerija za biskupa upravo te godine, a Justinovo biskupovanje do iste je veoma nesigurno, opravdano je pretpostaviti da je biskupska stolica u Saloni jedan kraći vremenski period bila upražnjena. Teško je vjerovati da bi Julije Nepot svrgnuo legitimnog kršćanskog poglavara glavnog grada Dalmacije čisto radi ostvarivanja svojih političkih ciljeva, a istovremeno stvarao sebi nepotreban sukob između svjetovne i duhovne vlasti u ovako osjetljivom periodu, tim više što se radilo o području na čiju je podršku računao u slučaju mogućih problema u budućnosti.

Međutim, o samom Gliceriju i aktivnostima koje je obavljao za vrijeme obnašanja pozicije biskupa u Saloni ne postoje nikakve informacije. Pojedini autori pozivajući se na informaciju komesa Marcelina,¹⁹ skloni su vjerovati da je novi biskup Salone ubrzo nakon zaređivanja umro ili da čak nikada nije ni došao do samog grada.²⁰ Ipak, da nije bio takav slučaj pokazuju izvještaji iz drugih izvora koji se odnose na taj period. Prije svega, to se može vidjeti iz Jordanesovih navoda, da kada je pod Orestovim pritiskom Julije Nepot pobjegao u Dalmaciju krajem augusta 475. godine,²¹ u Saloni na biskupskoj stolici se još uvijek nalazio Glicerije.²² O odnosima između ove dvije ličnosti, kao i o situaciji u samoj crkvi nije moguće ništa dodatno reći, jer izvori o tome šute, ali čak i to saznanje pokazuje da je situacija ne samo u Saloni već i u kompletnoj Dalmaciji bila relativno stabilna, inače bi u suprotnom slučaju savremena djela sasvim sigurno imala šta za reći.

Drugi podatak koji omogućava da se Glicerijevo biskupovanje u Saloni produži najranije do 480. godine direktno je povezan sa smrću posljednjeg zapadnorimskog cara Julija Nepota. Prema Marcelinu,²³ njega su ubila dvojica

¹⁸ Uporedi: Farlati 1751, 333; Bulić, Bervaldi 1912, 39–41; Ivanišević 1993, 234.

¹⁹ *Marc. Com. Chron.* 474, 2.

²⁰ Posavec 2007, 46, fusnota 191; 48; Wilkes 1969, 421, fusnota 4.

²¹ Raniji kalendar iz Vindobone navodi da je Nepotova vladavina završila 28. augusta 475. godine. (*Fasti Vindob. prior.* 475.)

²² *lord. Get.* XLV, 241.

²³ *Marc. Com. Chron.* 480, 2. Osim Marcelina, više drugih izvora navodi da je Nepot stradao od ljudi bliskih njemu, mada se u njima ne preciziraju imena. *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 480. (*Auct. Haun.*

komesa, Vijator i Ovida, dok Malho izričito navodi da je to učinjeno prema nagovoru Glicerija.²⁴ Opravdano je sumnjati u Malhovu vijest o ovom događaju, ali samo s jednog aspekta, a to je Glicerijeva umiješanost u njega. Razloga za takvo što ima više, jer osim lične osvete tadašnji biskup Salone nije mogao imati drugi motiv. Najveću korist od toga je, kako se iz izvora može vidjeti, imao Ovida koji je ubrzo poslije smrti Nepota preuzeo vlast u Dalmaciji.²⁵ Iz ovog događaja Glicerija bi izuzela i činjenica da je već ranije bio posvećen, kao i da je primio tonzuru, čime se trajno odrekao svjetovnog života.²⁶ Međutim, ovaj podatak koji pruža Malho je izuzetno važan jer predstavlja veoma solidan dokaz da je Glicerije 480. godine još uvijek bio živ.²⁷ Iako za njegovo učešće u Nepotovu ubistvu postoji više argumenata zbog kojeg bi se ono trebalo odbaciti, sama vijest o salonitanskom biskupu ne bi imala smisla da on nije bio savremenik tog događaja.

Informacija koju iznosi Malho je važna i za još jedan segment problema Glicerijevog biskupovanja u Saloni. Naime, ona ne određuje samo najkasniju godinu za koju se može tvrditi da je Glicerije bio živ, nego ujedno predstavlja i

ordo prior.); *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 480. (*Auct. Haun. ordo post.*), *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 480. (*Auct. Haun. ordinis post. margo.*, *Anon. Vales. pars posterior*, 7. 36.)

²⁴ Malchus, 20–25. u: Photius, *Bibl. Cod.* 78. Poznata su i tri datuma Nepotovog ubistva, i to: 22. 6. 480. *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 480. (*Auct. Haun. ordo prior.*), 25. 4. 480. *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 480. (*Auct. Haun. ordo post.*) i 9. 5. 480. (*Fasti Vindob. prior.* 480). Može se vidjeti da je razlika između najranijeg i najkasnijeg datuma Nepotove smrti u svega nešto manje od dva mjeseca. Kako se niti jedan od ovih datuma ne može uzeti kao relevantniji od ovog drugog, najrealnije bi bilo prihvatiti da je Nepot živio najkasnije do 22. 6. 480. godine.

²⁵ Cassiod. *Sen. Chron.* 481; *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 482. (*Auct. Haun. ordo prior.*); *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 482. (*Auct. Haun. ordo post.*) Još je Saria davno konstatovao da se u slučaju ubistva Julija Nepota treba prvenstveno vidjeti vojnička pobuna. (Saria, s. v. *Dalmatia*, u: PWRE, suppl. VIII, 1956, 31) Ipak, određeni broj autora smatra da je Glicerije bila ličnost iz sjene koja je stajala iza tog čina. (Vidi: Šišić 1925, 165; Wilkes 1969, 421–422; Demo 1988, 248; Abramić 1991, 45.) Pojedini autori u svojim radovima iznose potpuno netačne podatke, poput toga da je Odoakar zbacio Nepota sa carskog prijestolja, te da je on 480. godine umro od otrova. Još više začuđuje potpuno izmišljena tvrdnja da je Glicerije nakon smrti Nepota ponovo prisvojio Dalmaciju te da je iste godine ubijen u Dioklecijanovoj palači. (Belamarić 1998, 30.)

²⁶ Nikolanci 1985, 19–20. Nikolanci također sasvim ispravno primjećuje da bi Odoakar prilikom osvajanja Dalmacije kaznio Glicerija vjerovatno na isti način kao što je to uradio sa Ovidom da je on učestvovao u zavjeri protiv Nepota, ali o tome u izvorima nema ni jedne riječi. Ivanišević kao komparaciju ovom događaju iznosi primjer cara Avite (*Eparchius Avitus*, 455–456. god.) kojeg je Ricimer (*Flavius Ricimer*) 17. 10. 453. godine također zaredio za biskupa, te takav čin opisuje kao znak gubitka sposobnosti vladanja. (Ivanišević 1993, 234, kao i fusnota 25.)

²⁷ Karaman u svom radu dijeli mišljenje da se Glicerije na biskupskoj poziciji zadržao do 480. godine kada je prema njegovom mišljenju umro. (Karaman 1962, 8.)

posljednju vijest o ovoj ličnosti.²⁸ Uzmimo li se te dvije činjenice u obzir te kompariraju sa Rimskim katalogom²⁹ ili Shematizmom splitske i makarske biskupije³⁰, može se vidjeti da oba dokumenta kao zadnju godinu Glicerijeve biskupovanja stavljaju 480. godinu, što se podudara sa viješću koja se nalazi kod Malha. Zbog toga, trebalo bi pretpostaviti da je sastavljač Rimskog kataloga vjerovatno prilikom njegovog pisanja imao ovaj podatak pred sobom na osnovu čega je i odredio Glicerijevo vrijeme provedeno na biskupskoj stolici u Saloni.³¹

Međutim, bez obzira na to što se kod Malha nalazi najkasnija godina za koju se pouzdano zna da je Glicerije bio živ, to uopšte ne treba značiti da je isti 480. godine i umro, tim više što nijedan izvor o tome ne donosi nikakav podatak. Iako se takva mogućnost ne smije definitivno odbaciti, ona je ipak malo vjerovatna. Mnogo je realnije vjerovati da se Glicerije na biskupskoj stolici u Saloni zadržao i tokom narednih nekoliko godina, s obzirom na to da je dotična 480. godina koja se bezrazložno uzima za kraj njegovog biskupovanja u Rimskom katalogu najvjerovatnije definisana prema Malhu.

Da bi se period interregnuma koji je trajao trinaest godina na stolici salonitanske biskupije i definitivno odbacio, potrebno je također preispitati 493. go-

²⁸ Enodijevu (*Magnus Felix Ennodius*) vijest da je Glicerije za nagradu poslije proglašen biskupom grada Milana bi svakako trebalo odbaciti s obzirom na to da se najvjerovatnije radi o korupteli iz kasnijeg vremena. (*Ennod. Carm.* II, 82); Vidi: Martindale 1980, 514.

²⁹ Farlati 1751, 333.

³⁰ Bulić, Bervaldi 1912, 101.

³¹ Posavec dovodi u pitanje dataciju Glicerijeve smrti u 480. godinu, što je i više nego opravdano smatrati. (2007, 48, kao i fusnota 201.) Glavni oslonac za takvu njegovu tvrdnju nalazi se u informaciji kod kome-sa Marcelina (*Marc. Com. Chron.* 474, 2.) u kojoj navodi da je Glicerije nedugo poslije određivanja za biskupa Salone umro. Ono što je zanimljivo je da Posavec za svoju tvrdnju previda podatak koji pruža Popis rimskih careva (*Lat. imperatorum Romanorum*, 423, 15.), gdje se također navodi Glicerijeva smrt nedugo nakon zaređivanja za biskupa. Isto tako, ovaj autor tvrdi da niti jedan historijski izvor ne donosi nikakvu informaciju o dužini Glicerijeve biskupovanja. Također, ističe, pozivajući se na Bulića, da Rimski katalog koji nudi odrednicu za Glicerijevo vrijeme provedeno na biskupskom položaju u Saloni spada u izvor drugog reda, te je njegova vjerodostojnost upitna. (Bulić, Bervaldi 1912, 7–8.) Niti jedan od ova posljednja dva zaključka koja je iznio Posavec nije upitan, ali ono što je sporno tiče se predloženog rješenja o Glicerijevom prerano završenom biskupskom mandatu koji je donio na osnovu istih. Autor svoju tezu previše bazira na sumnjivoj autentičnosti Rimskog kataloga, dok istovremeno zanemaruje važnost ostalih dragocjenih informacija koje su prvorazrednog karaktera. Posavec ne uzima u obzir činjenicu da je za rješavanje Glicerijeve biskupije najvažniji izvor Malho (*Malchus*, 20–25. u: *Photius, Bibl. Cod.* 78.), a ne tzv. Rimski katalog. Ako je Glicerije bio živ 480. godine kao što to navodi bizantski historičar, a nema razloga da mu se ne vjeruje po tom pitanju, jer sama glasina da je učestvovao u Nepotovoj smrti onda ne bi imala nikakvog smisla, može se sa sigurnošću konstatovati da je isti bio na poziciji biskupa Salone najmanje do navedene godine. (Istu kritiku Posavčevom mišljenju iznosi i Gračanin u recenziji – prikazu njegove knjige. Gračanin 2008, 292.)

dinu koja prema Rimskom katalogu označava početak biskupovanja Honorija Starijeg (*Honorius Senior*), prvog poznatog crkvenog poglavara u Saloni nakon Glicerija. Najraniji spomen Honorija (I) Starijeg nalazi se u pismu koje je papa Gelazije uputio ovom biskupu 493. godine.³² Iz sadržaja pisma može se vidjeti da Gelazije opominje Honorija I da se pelagijansko krivovjerje raširilo ne samo širom Dalmacije, nego i da je ovo učenje posebno zahvatilo kako samog biskupa, tako i sveštenstvo njegove dijeceze. Međutim, sadržaj pisma u ovom slučaju i nije toliko bitan, koliko je važno iz samog njegovog konteksta primijetiti da se Honorije Stariji još od ranije nalazio na ovoj poziciji.³³ Da bi Gelazije bio u stanju uputiti ovako ozbiljnu optužbu sigurno je bilo potrebno da prođe jedan određeni vremenski period, moguće i do nekoliko godina, u kojem su njegovi emisari ispitivali stanje u crkvenoj organizaciji Dalmacije. Ipak, kao što nije moguće zbog nedostatka informacija odrediti kada je tačno završen biskupski mandat Glicerija, isto tako barem za sada ostaje obavijeno velom tajne kada je Honorije Stariji zasjeo na biskupsku stolicu u Saloni.

Samim time tzv. *Rimski katalog* u ovom slučaju ne može se uzeti kao vjerodostojan, jer je njegov autor Glicerijev mandat završio sa najkasnijim poznatim datumom povezanim sa ovom osobom, dok je biskupovanje Honorija Starijeg započeo sa prvom informacijom u kojoj se on spominje. Ne treba niti govoriti da ni u jednom od ova dva pitanja, metodološki pristup na osnovu koje je urađena periodizacija nije prihvatljiv. Sve ovo bi govorilo da je interregnum na mjestu biskupske stolice u Saloni namjerno iskonstruisan da bi se opravdao period od trinaest godina o kojem izvorni materijal ne pruža nikakve podatke.³⁴

Bulić također odbacuje postojanje interregnuma, ali se kao i mnogi drugi autori poveo za *Rimskim katalogom* po pitanju dužine provedenog Glicerijevog vremena na mjestu biskupa Salone, dok je u isto vrijeme dolazak Honorija Starijeg na ovu poziciju smjestio odmah u narednu 481. godinu.³⁵ Niti za jednu od ovih teza Bulić ne navodi konkretne argumente, te se zbog toga ovakva periodizacija treba odbaciti. Na osnovu analize izvornog materijala, kao i Rimskog

³² PL. XLV, *Varia scripta et monumenta*, col. 1763–1765., PL. LIX, *epist. et dec.* V, col. 30–32.

³³ Bulić također izvodi isti zaključak o ovom problemu. (Bulić, Bervaldi 1912, 43–44.)

³⁴ Zanimljivo je primijetiti da se vremenski raspon između 480–493. god. ugrubo poklapa sa Odoakrovom dominacijom u Dalmaciji, mada je ona faktički započela godinu ili dvije nakon smrti Nepota. Naravno, ovakva činjenica ne mora ništa da znači i vrlo vjerovatno je u pitanju obična slučajnost.

³⁵ Bulić, Bervaldi 1912, 72. Treba napomenuti da je Bulić nedosljedan u svojim zaključcima, jer ranije u tekstu navodi da je Glicerijevo biskupovanje vjerovatno trajalo nešto duže, nego što to Rimski katalog tvrdi. (Isto, 42.)

kataloga, može se sigurno utvrditi da je Bulićeva osnovna misao bila ispravna, te da nikakvog hijatusa u salonitanskoj crkvi tokom ovog perioda nije bilo. Međutim, za raspone biskupovanja Glicerija i Honorija Starijeg potrebno je izvršiti određene modifikacije s obzirom da analiza izvora sugerise na drugačije zaključke od danas poznatih. S obzirom da za Glicerijevu smrt ne postoje nikakvi podaci koji bi pružili indicije kada se takvo što tačno dogodilo te odbacujući 480. godinu koja je prema Rimskom katalogu zadnja u kojoj je biskupovao kao neosnovana, opravdano je pretpostaviti da se on na tom mjestu zadržao i tokom narednih godina, možda čak i do kraja osamdesetih godina 5. stoljeća. Za razliku od Glicerija, biskup Honorije Stariji kao njegov nasljednik je sasvim sigurno izabran na tu poziciju prije 493. godine, kao što bi to kontekst pisma pape Gelazija sugerisao. Ni u ovom slučaju nije moguće dati potpuno precizan odgovor, ali ako bi se vodili na osnovu zaključka donesenog za njegovog prethodnika, onda bi se takvo što moglo smjestiti u kraj osamdesetih ili sami početak devedesetih godina 5. stoljeća.

Zaključak

Dakle, kada se rezimiraju sve informacije koje su predstavljene u ovom radu, može se doći do nekoliko zaključaka, koji ipak ne daju konačne rezultate, ali svakako otvaraju nova pitanja i istraživanja o ovom problemu upućuju u drugom pravcu. Kako se može vidjeti iz navedenih zaključaka, Glicerije je na mjesto biskupa Salone postavljen 474. godine neposredno nakon što ga je Julije Nepot svrgnuo sa carskog prijestolja. Najkasnija informacija o Gliceriju dolazi iz 480. godine kada se spominje u kontekstu ubistva Julija Nepota, odnosno da je potonji ubijen po njegovom nagovoru. Nakon te 480. pa tokom narednih trinaest godina ne postoji nijedan spomen o biskupu grada Salone u izvornim dokumentima. Tek 493. godine spominje se Honorije Stariji kao biskup Salone u pismu pape Gelazija. Iako se na temelju navedenih informacija u historiografiji izvodi zaključak da je mjesto biskupa Salone bilo upražnjeno tokom ovih trinaest godina, autor ovih redova smatra da je takvo što neopravdano smatrati. Ako je Malho znao da je Glicerije 480. godine učestvovao u zavjeri protiv Julija Nepota, sasvim sigurno bi iznio podatak da je iste godine iz nekog razloga umro, što on ne navodi. Također, Odoakar bi prilikom osvajanja Dalmacije sasvim sigurno kaznio i Glicerija kao što je to uradio sa Ovidom, da je ovaj zaista

bio kriv. Njegovo nekažnjavanje bi moglo značiti dvije stvari: da Glicerije ili nije kriv ili zaista u tom trenutku nije živ. Ukoliko bi se razmatralo koje od ove dvije stvari su vjerovatnije, svakako da se prva čini mnogo više mogućom, jer Glicerije Nepotovom smrću nije stekao nikakvu opipljivu korist, s obzirom na to da je vlast u Dalmaciji nakon njegovog ubistva preuzeo Ovida. Samim time, ni Odoakar nije imao motiva za njegovo kažnjavanje. Također, iz konteksta pisma pape Gelazija koje je upućeno Honoriju Starijem, može se zaključiti da se biskup Salone na toj poziciji nalazio već neko određeno vrijeme. Sve ovo upućuje da interregnuma na mjestu salonitanske biskupske stolice zapravo nije ni bilo, već je do smjene na njoj vjerovatno došlo u kasnijim osamdesetim ili na samom početku devedestih godina 5. stoljeća.

Summary

The issue of interregnum in the chronology of the bishops of Salona (AD 480 - 493)

The issue of interregnum in the church of Salona has not yet been definitively resolved. When it comes to the chronology of the bishops of Salona, the sources mention a period between AD 480 and AD 493 when it is believed that the position of the bishop of Salona was vacant. After analyzing the sources from Late Antiquity, the author believes that such an opinion is unfounded because the chronology of bishops of Salona was probably organized in accordance with the latest available data about bishop Glycerius, dated to AD 480, and the first available information about bishop Honorius Senior from AD 493. Moreover, the context of the letter mentioning Honorius Senior allows us to assume that he was already a bishop for a certain period before AD 493. The author of this paper suggests that the period when Glycerius was bishop should be shifted to the end of the 80s of the 5th century, whereas the arrival of Honorius Senior should be shifted to the end of the 80s or the very beginning of the 90s.

BIBLIOGRAFIJA

Popis kratica

- PWRE Pauly – Wissowa, Realenzyklopädie der classichen Altertumswissenschaft, Stuttgart.
- MGH AA Monumenta Germaniae Historica, Auctores Antiquissimi.

IZVORI

- *Anonymus Valesianus pars posterior. Consularia Italica* (ed. T. Mommsen), MGH AA IX, Chronica Minor I, Berlin 1892, 306–328.
- *Cassiodori Senatoris Chronica ad. a. DXIX* (ed. T. Mommsen), MGH AA XI, Chronica Minor II, Berlin 1894, 109–161.
- *Continuatio Hauniensis Prosperi (Auctarium Hauniensis ordo posterior, Auctarium Hauniense ordinis posterioris margo). Consularia Italica* (ed. T. Mommsen), MGH AA IX, Chronica Minor I, Berlin 1892, 298–339.
- *Ennodius, De venerabili Glycerio episcopo* (ed. F. Vogel), MGH AA VII, Berlin 1885, 164–165.
- *Excerpta Valesiana = Anonymus Valesianus*, in: Ammianus Marcellinus vol. III (trans. J. C. Rolfe), Cambridge (Massachusetts) – London 1986, 506–569.
- *Fasti Vindobonenses priores. Consularia Italica* (ed. T. Mommsen), MGH AA IX, Chronica Minor I, Berlin 1892, 274–336.
- *Gelasius, 1. Ad Honorium Dalmatiae episcopum* (col. 30–32), 2. *Ad eundem Honorium Dalmatiae episcopum* (col. 32–33), 3. *Ad episcopos Dardaniae et Illyrici* (col. 57 – 60.), in: Patrologia Latina LIX, SS Gelasii I Papae, Aviti, Faustini, necnon Joannis Diaconi, Juliani Pomerii, et duorum anonymorum, Opera Omnia (ed. J. P. Migne), Paris 1862.
- *Gelasius, 1. Contra Pelagianam haeresim* (col. 1763–1765), 2. *Epistola ejusdem altera* (1765–1766), in: Patrologia Latina XLV, Sancti Aurelii Augustini, Hippo-nensis episcopi, Opera Omnia (ed. J. P. Migne), Paris 1865.
- *Ioannis Antiocheni, Fragmenta quae supersunt omnia* (ed. S. Mariev), Berlin – New York 2008.

- Iordanes, *Getica*, in: *Iordanis, Romana et Getica* (ed. T. Mommsen), MGH AA V, 1, Berlin 1882, 53–138.
- Iordanes, *Romana*, in: *Iordanis, Romana et Getica* (ed. T. Mommsen), MGH AA V, 1, Berlin 1882, 1–52.
- *Laterculi imperatorum Romanum* (ed. T. Mommsen), MGH AA XIII, *Chronica Minor III*, Berlin 1898, 411–455.
- Malchus, in: *The fragmentary classicising historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus* (ed. R. C. Blockley), Cambridge 1983, 402–462.
- Paulus Diaconicus, *Historia Romana* (ed. H. Droysen), MGH AA II, Berlin 1879, 183–224.
- *Prejasni muž komes Marcelin, Kronika*, (uvodna studija i povijesni komentar H. Gračanin, prir. i prev. Bruna Kuntić-Makvić), Zagreb 2006.
- *The Chronicle of Marcellinus* (trans. B. Crooke), Sidney 1995.
- *The Ecclesiastical History of Evagrius Scholasticus* (trans. and intr. M. Whitby), Liverpool 2000.
- Thomae archidiaconi Spalatensis, *Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum* (Latin text by O. Perić, edited, translated and annotated by D. Karbić, M. M. Sokol, J. R. Sweeney), Budapest – New York 2006.

LITERATURA

- Abramić, M. 1991. O povijesti kršćanstva u Saloni, u: *Antička Salona*, Nenad Cambi (ur.), 321–325. Split: Književni krug.
- Belamarić, J. 1998. *Split – od carske palače do grada*. Split: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel Split.
- Bulić, F, Bervaldi, J. 1912. *Kronotaksa solinskih biskupa uz dodatak kronotaksa spljetskih nadbiskupa (od razorenja Solina do polovice XI v.)*. Zagreb: Hrvatsko kat. tiskovno društvo.
- Demandt, A. 1970. s. v. Magister militum, in: *PWRE* suppl. XII. Stuttgart: J. B. Metzler, col. 553–790.
- Demo, Ž. 1988. The Mint in Salona: Nepos and Ovida (474–481/2), *Studia Numismatica Labacensia, Situla* 26: 247–270 + Pr. 1–2.

- Enßlin, W. 1935. s. v. Nepos, in: *PWRE*, XVI 2. Stuttgart: Druckenmüller, col. 2505–2511.
- Farlati, D. 1751. *Illyrici sacri. tomus primus. Ecclesia Salonitana. Eb ejus exordio ulsque ad saeculum quartum. aerae christianae*. Venetiis: Apud Sebastianum Coleti.
- Gračanin, H. 2008. Dalmacija u vrijeme Marcelina i Julija Nepota. Vladimir Posavec, Dalmacija u vrijeme Marcelina i Julija Nepota, Split: Književni krug, 2007, 244 str. (Izveštaji, prikazi i recenzije knjiga, zbornika i časopisa), *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 40: 289–296.
- Ivanišević, M. 1993. Salonitanski biskupi, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 86: 223–252.
- Ivanišević, M. 1994. Povijesni izvori, u: *Salona Christiana*, Emilio Marin (ur.), 105–195. Split: Arheološki muzej u Splitu.
- Karaman, Lj. 1962. Događaji petog stoljeća u splitskoj Dioklecijanovoj palači, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 14: 5–11.
- MacGeorge, P. 2002. *Late Roman Warlords*, New York: Oxford University Press.
- Martindale, J. R. 1980. *The Prosopography of the Later Roman Empire, volume II, A. D. 395–527*. London – New York: Cambridge University Press.
- Nikolanci, M. 1985. "Dalmatinska dinastija" i propast Zapadnog rimskog carstva, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest* 18: 5–22.
- Posavec, V. 2007. *Dalmacija u vrijeme Marcelina i Julija Nepota*. Split: Književni krug.
- Saria, B. 1956. s. v. Dalmatia, in: *PWRE* suppl. VIII. Stuttgart: Druckenmüller, col. 21–59.
- Stein, E. 1928. *Geschichte des spätrömischen Reiches*, vol. I. Wien: L. W. Seidel.
- Šišić, F. 1925. *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Wilkes, J. J. 1969. *Dalmatia*. London: Routledge & Kegan Paul